

Den militære straffelovs 8. og 9. kapitel inneholder de såkalte *krigsartikler*. Disse får kun anvendelse på handlinger, som forøves i *krigstid*. Krigstid er tiden fra det tidspunkt den vepnede eller vedkommende avdeling av samme er beordret satt på krigsfot og inntil den atter er satt på fredsfot. Loven inneholder ikke noen bestemmelse om hvilken myndighet treffer avgjørelse om tidspunktet for, når den vepnede makt skal settes på krigsfot og når den etter krigen skal ansees satt på fredsfot. Formentlig må det da være kongen, som treffer denne avgjørelse eller, såfremt han er ute av funksjon, det kgl. justisdepartement. Denne av kongen eller departementet trufne avgjørelse må være bindende for domstolen. Det er formentlig intet til hinder for, at de nevnte tidspunkt fastsettes forskjellig for de forskjellige våpen.

Haakon Sund.

Meddomsrett eller jury i straffesaker for lagmannsrett.

En meningsmåling blandt lagrettemennene i Hålogaland.

Av lagmann TRYGVE LEIVESTAD.

Siden straffeprosessloven av 1887 gjeninnførte legfolks aktive deltakelse i strafferettspleien, i underretten som meddommere, i lagmannsretten som jury, har det visst ikke vært rettet noe alvorlig angrep på selve legdommerinstitusjonen. Det er godtatt som et naturlig demokratisk prinsipp at straffesaker i alminnelighet ikke skal kunne pådømmes uten at legdommere er med på å avgjøre skyldspørsmålet. Innslaget av folkelig syn og rettsoppfatning er et verdifult korrektiv og noe av en demokratisk garanti, samtidig som det har stor folkeoppdragende betydning at legfolk er aktivt med i rettspleien.

Juryinstitusjonen derimot har i den siste menneskealder fra tid til annen vært utsatt for skarpe angrep fra juristhold, og det har vært talt sterkt for at den burde avløses av stor meddomsrett. Det nyeste forslag om endring er vistnok det kompromissforslag som lagmann Aasgaard har satt fram i 1951. Det går i hovedsak ut på at lagmannsretten skal beholdes i sin nuværende form med jury i saker som den behandler som første instans. Disse saker skal innskrenkes til de alvorligste forbrytelser som drap, ran og alvorlige sedelighetskrenkelseser. Alle andre saker skal behandles av vanlig underrett som første instans. Innbringes de til fornyet behandling ved lagmannsrett, skal lagmannsretten settes som stor meddomsrett med 3 fagdommere og 4 legdommere. Forslaget er inntatt i et foredrag av lagmann Aasgaard trykt i Medlems-

blad for den norske dommerforening 1951 s. 1074. Her er også gitt en kort oversikt over de tidligere angrep på juryinstitusjonen.

Spørsmålet om opphevelse av juryinstitusjonen har også vært oppe for Stortinget, uten at endringsforslag har vunnet tilslutning. Senest i februar 1952 ble spørsmålet drøftet, men synderlig stemning for å gå til noen endring av den bestående ordning syntes det ikke å være tilstede. Det er da også en nokså utbredt oppfatning blandt jurister at politikerne er redde for gå inn for en endring av frykt for folkemeningen.

Visse unntak fra juryordningen er imidlertid blitt gjennomført. Under siste krig ble pris- forsynings- og rasjoneringsaker behandlet uten legdommere i det hele, både i underrett og lagmannsrett. Etter de nå gjeldende bestemmelser i lov nr. 3 av 9/7 1948 om oppholdning av pris- og rasjoneringsføresegnene o. a. behandles disse saker nå i underretten etter straffeprocéssens vanlige regler. Lagmannsretten settes derimot i pris- og forsyningsaker som stor meddomsrett med 3 jurister og 4 domsmenn.

Under krigen ble juryen avskaffet av okkupasjonsstyret til fordel for stor meddomsrett, forøvrig uten at det møtte synderlig motstand fra juristhold. Lagmannsrettene motsatte seg ikke denne ordning som vel kanskje de fleste dommere så som en forbedring. Etter frigjøringen ble juryen straks gjeninnført, idet endringsbestemmelsene falt bort som nasistiske.

I landssvikoppgjøret ble imidlertid samtidig den store meddomsrett innført i lagmannsretten istedenfor jury, jfr. lov av 21/2 1947 om rettergang i landssviksaker som fremdeles gjelder. Domsmennene i disse saker og likedan i pris- og forsyningssakene tas fra de ordinære utvalg av lagrettemenn. På den måten har lagrettemennene etter krigen i stor utstrekning både vært med i vanlig jury og i stor meddomsrett.

Diskusjonen om jury eller meddomsrett har utenfor Stortinget vesentlig vært ført blandt jurister. Men vanlig regnes det med både blandt jurister og vistnok også politikere flest at legfolk vil holde sterkt på juryen og motsette seg angrep på den. Legdommerinstitusjonen ble i sin tid gjennomført under langvarig politisk kamp. Innførelsen av den ble hilst som en viktig demokratisk seir over embetsmannsveldet. Fremdeles regner man med at folk vil se på avskaffelse av jurysystemet som en svekkelse av legdommerinstitusjonen, og frykte for at det vil bety at juristene skaffer seg øket innflytelse over rettspleien til skade for folkelig rettsoppfatning. At nasistene under krigen avskaffet jurysystemet og innførte stor meddomsrett, bidrog til politisk å kompromittere den. I manges øyne har bruken av meddomsretten i landssviksaker heller ikke vært egnet til å styrke dens anseelse fordi rettferdigheten av landssvikoppgjøret er omtvistet og det hele føles som noe ekstraordinært og pinlig. Av mange forskjellige

grunner går man derfor gjerne ut fra at opinionen vil være mot meddomsrett, og for å beholde jurysystemet som den gamle hevdvundne folkelige rettergangsordning som alle kan stole på.

Å vite hva legfolk virkelig mener om spørsmålet, i den utstrekning de i det hele har tenkt på det, er imidlertid neppe så lett. Problemet hører åpenbart ikke til dem folk bekymrer seg om til daglig. De fleste mennesker har vel aldri satt sine bein i en lagmannsrett, og kjenner bare til lagmannsretten fra avisreferater fra sensasjonelle saker. Men en liten krets blandt legfolk, nemlig lagrettemennene, har selvsagt interesse av spørsmålet om jury eller meddomsrett. De har sin erfaring og mange vil ha gjort seg opp sin mening. Særlig vil det være tilfelle blandt de lagrettemenn som har gjort tjeneste etter frigjøringen hvor begge systemer har vært praktisert ved siden av hverandre, og hvor mange av dem vil ha prøvet begge.

For å søke å finne ut hva lagrettemennene mener om spørsmålet, har en i Hålogaland lagdømme sendt ut et spørreskjema til samtlige lagrettemenn i perioden 1948—1951. Sammen med spørsmålene om hvilket system som anses for å være best, er knyttet en del andre spørsmål som en har ment det kunne ha interesse å vite lagrettemennenes mening om, dels som kontroll, dels som et ytterligere bidrag til bildet av legfolks oppfatning.

De spørsmål som er sendt ut, gjør ikke krav hverken på å være mønstergyldige i form, eller uttømmende. Mange vil vel finne at overflødige ting er tatt med, og viktigere ting utelatt. Den redegjørelse som ledsaget spørreskjemaet er også mangelfull. Den ble gjort knappest mulig for å være nøytral og undgå å propagandere. Tross sine mangler kan formentlig denne meningsmåling ha interesse som et bidrag til belysning av synet hos interesserte og erfarne legfolk.

Det brev som ble sendt lagrettemennene lød slik:

„Herr lagrettemann.

I den senere tid har det vært reist spørsmål om rettergangsmanntjen i straffesaker for lagmannsrett bør endres. Den nåværende hovedordning ble innført ved straffeprosessloven av 1887 og bygger på det såkalte jurysystem hvor en lagrett av 10 legdommere avgjør skyldspørsmålet, mens en rett bestående av 3 jurister avgjør rettsspørsmål og straffeutmåling. Lagrettens og rettens funksjoner er skarpt atskilt, idet hver avgjør sin del uten noen felles rådslagning. Ved siden av jurysystemet har vi nå også fått systemet med stor meddomsrett, nemlig for landssviksaker og for pris- rasjonerings- og forsyningssaker. Her avgjør 3 jurister og 4 legdommere i fellesskap med like stemmer saken i sin helhet, både skyldspørsmål, rettsspørsmål og straffeutmåling. Det har nå vært reist spørsmål om en bør ha jury i alle lagmannsretts-

saker, eller stor meddomsrett i alle saker, eller bruke begge systemer ved siden av hverandre for forskjellige slags saker. Det har bl. a. vært foreslått at jury skulle brukes i saker angående særlig alvorlige forbrytelser som drap, grove sedelighetsforbrytelser o. l., og stor meddomsrett i alle andre lagmannsrettssaker.

Da de fleste lagrettemenn i Hålogaland nå har gjort tjeneste både i jury og stor meddomsrett, har det betydelig interesse å vite hvilken mening de har gjort seg opp om de to rettergangsmåter, fordeler og mangler ved dem, og hvilken de anser for å være best. En skal der be Dem velvilligst svare på de spørsmål som er stilt opp på vedlagte skjema. De fleste spørsmål kan besvares med ja eller nei.

Har De ingen bestemt mening om spørsmålet, kan De svare „vet ikke“.

Under spørsmål 2 skulle svaret bli ja på ett av alternativene a, b, c, nei på de to andre.

Spørsmål 3, 4 og 5 er ment helt generelle, uten hensyn til om en har juryssystem, stor meddomsrett eller mulig annen ordning.

Spørsmål 7, 8, 9 og 10 knytter seg bare til jurysystemet slik som det nå praktiseres i vanlige lagmannsrettssaker.

Dersom De finner det vanskelig å gjøre Dem opp en mening f. eks. om spørsmål 10, 11 og 12, kan De la være å svare på dem. Spørsmål 2, 3 og 4 er de viktigste, og de bes under enhver omstendighet besvart.

Skjemaet bes i utfyllt og underskrevet stand sendt tilbake i vedlagte konvolutt til Hålogaland lagmannsrett, Tromsø, innen 14 dager. Dersom De ønsker å gi en utførligere uttalelse enn skjemaet gir plass til, ser en gjerne at det blir gjort særskilt.“

Selve spørreskjemaet var følgende:

1. a. Har De deltatt som lagrettemann i vanlig jury?
Flere ganger?
- b. Har De deltatt i stor meddomsrett, d. v. s. i landssviksak eller prissak for lagmannsrett?
Flere ganger?
2. a. Anser De jurysystemet for å være det beste for alle saker?
b. Anser De stor meddomsrett for å være det beste for alle saker?
- c. Mener De at jurysystemet er det beste for visse saker, stor meddomsrett for andre saker?
I tilfelle, kan De oppgi hvilke saker De mener bør behandles av jury, hvilke av stor meddomsrett?
- d. Kan De gi en kort begrunnelse for Deres oppfatning?
3. a. Anser De det for en fordel at legdommerne avgjør skyldspørsmålet alene?
- b. Anser De det for en fordel at legdommerne og de juridiske dommere avgjør skyldspørsmålet i fellesskap?

4. a. Mener De at de juridiske dommere bør avgjøre straffeutmålingen alene?
- b. Mener De at de juridiske dommere og legdommerne i fellesskap bør avgjøre straffeutmålingen?
5. Mener De at straffesaker burde avgjøres av jurister uten legdommere?
6. Mener De at legdommerne burde være flere i forhold til juristene i stor meddomsrett, at det istedenfor 4 legdommere og 3 jurister burde være 5 legdommere, 6 eller flere?
7. a. Mener De at prosedyren og lagmannens rettsbelæring gir lagretten tilstrekkelig vegledning?
- b. Bør lagmannen i rettsbelæringen uttale sin mening om skyldspørsmålet?
- c. Bør lagretten i større grad kunne stille spørsmål til retten?
- d. Bør lagmannen være til stede under lagrettens rådslagning?
8. a. Bør lagretten få opplysning om det, hvis tiltalte tidligere har vært straffet?
- b. Medfører opplysning om tidligere straffer fare for uheldig innflytelse på lagrettens avgjørelse av skyldspørsmålet? ..
9. a. Bør lagretten få opplysning om hvilken straff tiltalte sannsynligvis vil få, hvis han blir kjent skyldig?
- b. Kan hensynet til straffens størrelse få betydning for lagrettens avgjørelse av skyldspørsmålet?
10. a. Kan De nevne noen særlige mangler ved jurysystemet? ..
- b. Kan De nevne noen særlige fordeler ved jurysystemet? ..
11. a. Kan De nevne noen særlige mangler ved meddomsrettsystemet?
- b. Kan De nevne noen særlige fordeler ved meddomsrettsystemet?
12. Har De ellers noe særlig å bemerke til rettergangsmåten i straffesaker?

Spørreskjemaet ble sendt til ca 350 lagrettemenn. På grunn av den store mengde landssviksaker var antallet lagrettemenn meget høyere enn det normalt er. 247 lagrettemenn har svart og fylt ut skjemaet. Av de øvrige har det vist seg at noen er døde i perioden, noen flyttet, noen har ikke vært trukket ut til tjeneste, og en del har vel glemt å svare eller ikke brydd seg om det.

Av de innkomne svar er 10 fra personer som ikke har gjort tjeneste som lagrettemenn. Disse svar har derfor mindre interesse, og er ikke tatt med i den følgende oversikt. For fullstendighets skyld skal dog nevnes at av disse uttaler 5 seg for jury i alle saker, 2 for at jury og meddomsrett brukes ved siden av hverandre, 1 holder på bare meddomsrett, mens 2 ikke vet hva som er best. Av de 5 jurytilhengere uttaler imidlertid de 3 seg for at fagdommere og legdommere skal avgjøre skyldspørsmål og straf-

feutmåling i fellesskap. De har åpenbart ikke tilstrekkelig forståelse av spørsmålene til at deres svar kan tas til inntekt for det ene eller annet system. Denne uklarhet går også igjen hos en del av de øvrige, men i mindre utstrekning.

Av de 237 lagrettemenn hvis svar i det følgende skal gjennomgås, er det 26 som bare har gjort tjeneste i stor meddomsrett, 104 som bare har vært med i jury, og 107 som har vært med på begge deler. Mange av lagrettemennene har ikke svart på alle spørsmål. Særlig de siste, 10 og 11, om fordeler og mangler ved jury og meddomsrett står ubesvart hos mange, eller det er bare anført noen alminnelige ord i tilslutning til svarene på spørsmål 2 om hvilket system som er det beste. Tildels er det ikke svart på de komplementære spørsmål under samme nummer, slik at tallene på svarene ikke alltid vil passe riktig til hinannen.

Av samtlige 237 viser det seg at 41 erklærer seg som tilhengere av jury for alle lagmannsrettssaker. 52 holder på stor meddomsrett for alle saker, mens 85 vil ha jury for visse saker, stor meddomsrett for andre. 29 erklærer at de ikke vet hva som er best; av disse har 27 bare prøvet ett av systemene og mener av den grunn at de mangler forutsetninger for å kunne velge.

Av svarene er 30 så uklare med hensyn til hvilket system som skal foretrekkes at de vanskelig kan tas til inntekt for et bestemt. 21 av disse erklærer seg riktignok for jury, men samtidig erklærer 20 av dem seg for at skyldspørsmålet ikke skal avgjøres av legdommere alene men sammen med de juridiske dommere, og 18 vil på lignende måte at straffeutmålingen skal foretas i fellesskap av jurister og legfolk. På den annen side er det noen få som erklærer seg for meddomsrett, men samtidig vil de at skyldspørsmålet skal avgjøres av legdommerne og straffeutmålingen av juristene. Et par svarer ja på alle 3 spørsmål om hvilket system som er å foretrekke. Disse 30 uklare blir imidlertid tatt med i det følgende ved behandlingen av de øvrige spørsmål i den utstrekning de har svart.

Det er meget interessant å se i hvor høy grad oppfatningene om hvilket system som er å foretrekke er direkte påvirket av hvilken ordning lagrettemennene selv har vært med på:

Av de 26 som bare har gjort tjeneste i stor meddomsrett, er det ingen som holder på bare jury for alle saker. 11 av dem vil bare ha stor meddomsrett. 7 vil ha både jury og stor meddomsrett. 6 vet ikke hva som er best, og 2 svar er uklare.

Av de 104 som bare har vært med i jury, holder 23 på jury-systemet for alle saker, mens bare 9 holder tilsvarende på bare meddomsrett. 34 vil ha begge systemer ved siden av hverandre for forskjellige arter saker, 21 vet ikke hva som er best, og 17 svar er uklare.

Den gruppe som skulle ha best forutsetninger for å kunne gjøre

seg opp en begrunnet mening, og som forsåvidt er den interessan- teste, er de 107 som har gjort tjeneste både i jury og meddoms- rett. Av den er det 18 som mener at bare jury er det beste, mens 32 holder på bare meddomsrett, og 44 vil ha begge deler. 2 vet ikke hva som er å foretrekke, og 11 svar er uklare.

Ser en på begrunnelsene for at somme holder på bare jury, an- dre på meddomsrett, mens andre igjen vil kombinere begge sy- stemer, er det ikke godt å lage en statistikk over svarene. De fle- ste gir imidlertid noen begrunnelse for sitt syn. Men forklaringe- ne er jo temmelig kortfattede og nokså uensartede, slik at det ikke er så lett å samle dem.

Av de 41 rene jurytilhengere er det 24 som gir en nærmere be- grunnelse for sitt standpunkt. Det som i forskjellige former går igjen hos de fleste av dem er at jurysystemet er det mest demo- kratiske; det bygger umiddelbart på den folkelige rettsfølelse og legmannsskjønnet. Somme nevner at legdommerne står friere overfor loven enn juristene; en uttrykker det slik at juryen sva- rer for Gud og sin samvittighet mens juristene svarer for loven. En mener også at juryen er en demokratisk demokrati hvis det kommer et totalitært styre. Flere nevner at jurysystemet er det mest betryggende for tiltalte idet det med det sterke flertall som kreves gir en garanti for at ingen uskyldig blir dømt.

Sammenlikningen med meddomsretten spiller naturlig nok en betydelig rolle i begrunnelsene. Det som da stadig kommer til uttrykk er at legdommerne vil være ufrie under en felles rådslag- ning med juristene. De vil være engstelige for å uttale seg, de er ulærde og de vil komme til å ligge under. Legmannsskjønnet vil bli fortrenget av juristsynet, rettsfølelsen av lovbundetheten. Som en naivt uttrykker det: „Juristene har studert loven og forstår loven og vi forstår lite.“ Ellers nevner somme også at legfolk ikke har forutsetninger for å utmåle straff, så det bør juristene gjøre alene. En mener at en henvisning til alle de urettferdige lands- svikdommer må være grunn nok til å holde på juryen.

Mer spredt faller begrunnelsene for meddomsrettstilhengernes syn. De fleste av de 52 tilhengere av den gir en forklaring på sitt syn, bare 13 sier intet. Et argument som går igjen hos mange av dem, og forøvrig enda mer hos dem som holder på både jury og meddomsrett, er det at meddomsretten er meget enklere og bil- ligere. Men det som åpenbart er hovedargumentet for meddoms- rettstilhengere flest er at de mener det er en fordel å ha felles rådslagning mellom fagdommerne og legdommerne. Avgjørelsene blir påliteligere på den måte. Legdommerne vil få all den veiled- ning de ønsker, og jus og legmannsskjønn blir kombinert på den beste måte.

Det nevnes også forskjellige andre ting. En mener at juristene er sikrere i sin bevisvurdering. Noen nevner at i meddomsretten

blir legdommerne likestilt med juristene og får samme innflytelse. Det nevnes også som en fordel at i meddomsretten får hver enkelt mer sitt personlige ansvar idet han kan få sitt syn med i dommen. De aller fleste meddomsrettstilhengere vil jo at både skyldspørsmål og straffeutmåling skal avgjøres i fellesskap, og enkelte fremholder det som en fordel at straffeutmålingen der-ved vil få et mer menneskelig innslag.

Flere drøfter også den innvending mot meddomsretten at juristene vil dominere. Somme mener at dette i våre dager må være et foreldet syn, andre erkjenner faren men mener at en kan motvirke den ved å øke tallet på legdommere.

Mange uttaler seg også direkte om juryen. Her spiller personlige erfaringer og ergrelser åpenbart inn. Flere mener at juryen lettere gjør feil. Mens mange jurytilhengere ser det som en fordel at det skal 7 av 10 til for fellelse, uttaler somme meddomsrettstilhengere at det er urimelig og udemokratisk at 4 som stemmer for frifinnelse skal kunne overstemme 6 som holder på fellelse, særlig hvis de 3 fagdommere også er enige med de 6. Enkelte sier at i en jury er det gjerne noen som alltid stemmer for frifinnelse, og er det flere av dem kan det hele bli tøv. Flere fremholder at lagrettemennene ofte ikke holder mål. De blir valgt etter politiske retningslinjer, ikke etter duellighet. Under slike forhold gir meddomsretten en betryggelse mot uheldige utslag.

Her skal forøvrig skytes inn at det øyensynlig har vært en mangel at det ikke i redegjørelsen til lagrettemennene er nevnt at det også i meddomsrett kreves et kvalifisert flertall for fellelse. Mange synes å gå ut fra at simpelt flertall er nok. Somme ser dette som en svakhet i sammenlikning med juryen, andre som en fordel.

Blandt de 85 som holder på både jury og meddomsrett, gir de aller fleste en begrunnelse av sitt syn og en forklaring på hvordan de mener sakene skal fordeles mellom de to systemer. Hele 59 uttaler at bare de groveste forbrytelser som drap voldtekt o. l. bør komme opp for jury. Og begrunnelsen er da regelmessig den at lagmannsrett med jury er et for stort apparat til at den bør mobiliseres for mindre saker. For dem må det være fullt tilstrekkelig med stor meddomsrett som det smidigere og enklere apparat. Gjennomgående synes det å ligge under at juryordningen er den beste, den mest betryggende, bare at den er overflødig svær for mindre saker. Men dertil nevnes også andre hensyn som bl. a. tradisjonen. Enkelte sier også at de anser meddomsrettsordningen som den beste, en sier at den har nok fremtiden for seg, men de vil likevel ikke bryte helt med juryen.

Bare 7 av dem som uttaler seg holder uten videre på den nåværende fordeling av sakene mellom jury og meddomsrett, og disse gir ikke noen nærmere begrunnelse. De synes å gå ut fra at den

nåværende fordeling er overveiet og funnet fornuftig, og da har de for sin del ikke noe forslag til forbedring.

3 lagrettemenn går imidlertid mot strømmen; de mener at de store og innviklede saker bør komme opp for meddomsrett. I slike saker er felles rådslagning mellom jurister og legfolk nødvendig, ellers kan det bli til at legdommerne ikke klarer å følge med. Enklere saker derimot kan juryen klare, og de bør da fortsatt behandles på samme måte som før.

De neste spørsmål, 3 og 4, om skyldspørsmål og straffeutmåling bør avgjøres av legfolk og jurister i fellesskap eller ikke, var ment dels som en kontroll og dels som en utfylling av spørsmålene om jury eller meddomsrett er best. Naturlig må de besvares i overensstemmelse, og det har da også de fleste gjort. Samtlige konsekvente jurytilhengere vil at legdommerne skal avgjøre skyldspørsmålet alene, og samtlige meddomsrettstilhengere at det skal avgjøres i fellesskap. Innen de andre grupper er meningene delte. Der er de foran nevnte uklare som erklærer seg for jury men vil ha felles avgjørelse av skyldspørsmålet, og omvendt de som vil ha meddomsrett men samtidig sier at legdommerne skal avgjøre skyldspørsmålet alene. Av disse ialt 30 stemmer 24 for felles avgjørelse av skyldspørsmålet, 4 mot.

For de 85 som holder på både jury og meddomsrett må det innrømmes at det kan være vanskelig å svare med et enkelt ja eller nei. Det er da også et par som sier at i jury skal legdommerne avgjøre skyld for seg og fagdommerne straff for seg, i meddomsrett i fellesskap. Men de aller fleste har ikke vært inne på denne tanke, men velger uten videre. De fleste holder da på at skyldspørsmålet bør avgjøres i fellesskap, idet 49 holder på det, mens 34 vil at legdommerne skal avgjøre det alene.

I gruppen på 29 som ikke vet hvilket system som er best, stemmer 14 for at skyldspørsmålet avgjøres i fellesskap, mens 11 er imot.

Samlet er det et betydelig flertall for felles avgjørelse av skyldspørsmålet, idet 139 er for det, mens 89 vil at legdommerne skal avgjøre det alene. 5 sier at de ikke vet hva som er best, og resten har ikke besvart spørsmålet.

Besvarelsen av spørsmålet om juristene bør avgjøre straffeutmålingen alene eller sammen med legdommerne faller i slutresultat nokså bra sammen med svarene angående skyldspørsmålet. 140 er for fellesskap, 91 er imot, og 4 vet ikke hva som er best. Men det er endel avvikelser i enkeltbesvarelsene. Det er f. eks. 6 jurytilhengere som vil at legdommerne også skal være med på straffeutmålingen. Omvendt er det 3 meddomsrettstilhengere som ikke vil ha legfolk med på å fastsette straffen.

Flertallet for fellesskap i avgjørelse av skyld og straff synes å trekke sterkere i retning av meddomsrett enn de foregående tall

angående hvilket system som er best. Formodentlig er det berettiget å tolke svarene slik. En kan imidlertid ikke legge for meget vekt på disse siste tall, av forskjellige grunner. Spørsmålene passer ikke så godt for dem som vil kombinere begge systemer. En kan heller ikke utelukke muligheten av at enkelte uklare kan ha ment at også juryordningen betyr et fellesskap i avgjørelsen. Og endelig er det teoretisk i det minste ikke utelukket at man kan mene at fellesskap nok i og for seg er en fordel isolert sett, men at meddomsretten har mangler på annen måte som gjør at valget faller ut til fordel for jurysystemet.

Som en kunne vente er det liten tvil om svaret på spørsmål 5 om straffesaker bør avgjøres av jurister uten legdommere. Bare 5 går mot strømmen, uten å gi noen begrunnelse, 4 vet ikke, mens 219 stemmer for at legfolk skal være med.

Når det gjelder spørsmål 6 om det i meddomsrett bør være 4 lege meddommere eller fler, er meningene merkelig delte, uten at det er lett å se at det står i sammenheng med svarene forøvrig. Blandt dem som bare har vært med i jury er det riktignok som rimelig kan være nokså mange, 35 av 89, som sier at de ikke har noen bestemt mening. Men blandt de øvrige er ikke noen særlig karakteristiske utslag å finne. En kunne jo ha ventet at jurytilhengerne i det hele, og særlig blandt dem som har prøvet begge systemer, ville holdt avgjort på en økning av legdommertallet. Men det er ikke tilfelle. Innen alle grupper holder de fleste som uttaler seg på at 4 legdommere er det passende. Ialt stemmer 93 for 4 legdommere, 18 vil ha 5, 29 vil ha seks, og 27 sier bare at de vil ha fler enn 4. Hele 45 har ikke noen bestemt mening — og det er vel også tilfelle med resten som ikke har svart på spørsmålet.

De 4 spørsmål under nr. 7 har bare interesse for dem som har vært med i jury, og derfor holdes i det følgende gruppen på 26 som bare har deltatt i meddomsrett utenfor oversikten over svarene.

Det viser seg at de aller fleste, 178 i alt, mener at prosedyren og lagmannens rettsbelæring gir lagretten tilstrekkelig vegledning. Det gjelder også storparten av dem som holder på meddomsrett, selv om det her er forholdsvis flest utilfredse. Det er ialt bare 23 som mener at vegledningen ikke er tilstrekkelig, og 7 av disse er meddomsrettstilhengere. Men det er også 2 jurytilhengere blandt dem. Desværre gir de ikke noen nærmere begrunnelse for sitt syn. Ellers er det 5 som svarer at de ikke vet om vegledningen er tilstrekkelig.

Man kunne kanskje vente at den overveiende tilfredshet med prosedyre og rettsbelæring ville få innflytelse på svaret på spørsmål 7 c om lagretten i større grad bør kunne stille spørsmål til retten. Det synes imidlertid ikke å være tilfelle, for 161 mener at

det bør kunne gjøres, mens 22 mener at det ikke trengs, og 17 ikke har noen bestemt mening. Noen markert forskjell mellom jurytilhengere og de andre grupper er det ikke. Og noen forklaring på hvorfor lagretten i større grad bør kunne stille spørsmål til retten, innlater lagrettemennene seg ikke på.

Spørsmål 7 b om lagmannen i rettsbelæringen bør uttale sin mening om skyldspørsmålet, er neppe helt heldig formulert; men det synes ikke å ha voldt lagrettemennene noen vansker. De har riktig oppfattet det som et spørsmål om hvorvidt lagmannen skal si fra om han mener tiltalte er skyldig eller ikke, altså si hvordan han mener skyldspørsmålet bør besvares. Meningene her er temmelig delte, med overvekt mot. Besynderlig nok står stemmene likt blandt dem som bare har deltatt i jury, 47 for og 48 mot, mens det blandt dem som har deltatt i begge slags rett er avgjort flertall mot, nemlig 53 mens 38 er for. Samlet er det 85 som er for at lagmannen sier sin mening, 101 som er imot, mens 13 ikke vet. — Tilhengerne av juryen skiller seg imidlertid her klart fra dem som holder på meddomsrett. Av jurytilhengerne er nemlig 9 for å få lagmannens mening, 30 mot det, mens tallene blandt meddomsrettsforkjemperne er 18 for og 11 mot. — En motstander kommer her med den fornuftige ytring, at skal lagmannen uttale sin mening, bør lagretten også få høre de 2 andre juristers syn.

Spørsmål 7 d om lagmannen bør være tilstede under lagrettens rådslagning er det også stor uenighet om. Men her er overvekten for å ha ham tilstede, idet 111 holder på det, 85 er imot det, og 10 er ubestemte. Også her er det et klart motsetningsforhold mellom jury- og meddomsrettstilhengere. Av juryfolkene er 9 for, 30 mot, av meddomsfolkene 31 for og 7 mot.

Spørsmålet om lagretten bør få opplysning om tiltalte tidligere har vært straffet, har vært en del diskutert i den senere tid. Norsk Sakførerblad har i 1951 inneholdt flere innlegg for og imot. Det er særlig fra forsvarerhold det har vært opponert mot den gjeldende ordning med dokumentasjon av strafferegisteret, og henvist til engelsk rett som ikke tillater aktoratet å komme inn på „karakterbevis“ medmindre forsvareren har gjort.

Blandt lagrettemennene er det stort flertall for at kortene legges på bordet og tidligere straffer opplyses. 149 stemmer for det, 43 er imot at det gjøres, og 5 svarer at de ikke vet.

Ikke fullt så mange er sikre på at det ikke medfører noen fare for uheldig innvirkning på avgjørelsen av skyldspørsmålet. 135 mener at det ikke er noen fare, 47 innrømmer at det er det, og 13 vet ikke.

Lagrettemennene synes ikke å være særlig sterkt interessert i å få en forhåndsorientering om hvilken straff tiltalte sandsynligvis vil få hvis han blir kjent skyldig. 100 er imot det, mens 85 ønsker det, og 9 ikke vet. 96 mener at hensynet til straffens stør-

relse kan få betydning for lagrettens avgjørelse av skyldspørsmålet, 88 bestrider det, og 11 vet ikke. Det kan her innskytes at praksis i Hålogaland nå er at lagmannen i rettsbelæringen refererer straffebestemmelsene og strafferammen, slik at lagretten har en viss orientering.

Hverken når det gjelder spørsmålet om strafferegisteret bør dokumenteres, eller om det bør orienteres om den sandsynlige straff er det noen karakteristisk forskjell i synet hos jurytilhengerne og meddomsrettsfolk.

Av de 237 svar som her er behandlet, er 12 fra kvinner. Tallet er lite, men muligens tør en likevel se en viss tendens i det når ingen av kvinnene vil ha bare jury, 1 vil ha bare meddomsrett, 8 vil ha både jury og meddomsrett og 3 ikke vet hva som er best. 9 av kvinnene vil at skyldspørsmålet skal avgjøres i fellesskap mens 3 er imot det, 6 vil at straffeutmålingen skal avgjøres felles, mens 6 vil overlate den helt til juristene. Når det gjelder de andre spørsmål kan en neppe tale om noen karakteristisk forskjell. F. eks. vil 3 kvinner at lagmannen skal uttale seg om skyldspørsmålet i rettsbelæringen, 4 er imot det, 5 kvinner vil ha lagmannen tilstede under lagrettens rådslagning, 6 stemmer imot. 6 kvinner vil ha opplysning om tiltaltes tidligere straffer, 2 vil ikke, 5 anser dette ufarlig, 3 mener det er betenkelig. 4 vil få orientering om sandsynlig straff, 5 vil ikke, 6 mener at hensynet til straffens størrelse kan påvirke avgjørelsen av skyldspørsmålet, 3 tror det ikke.

(Fortsattes).

Topelius och våldsdåden i Österbotten.

Af professor *Veli Verkko*.

Med hjälp av kriminalstatistikens oppgifter kan man på ett intressant sätt belysa frågan om folklynnet. Sambandet mellan våldsbrottsligheten och folklynnet har särskilt klart framträtt i Finland. Exempel på sambandet förekommer redan under 1700- och 1800-talen. De av *Zacharias Topelius* år 1875 i Boken om vårt land skildrade karaktärerna hos befolkningen i de olika landskapen stämmer väl överens med de drag som är skönjbara i växlingarna i de siffror, som anger offren för brotten mot liv inom de olika länen. Det är därför skäl att ställa sig positivt till Topelius' skildringar av folk- och stamkaraktärerna.

Topelius var speciellt intresserad av folklynnet i sitt fäderne-landskap Österbotten. Under sitt långa liv behandlade han detta ämne tre särskilda gånger. Första gången gjorde han det den